

С. В. САПОЖНИКОВ

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ВИЩОЇ ОСВІТИ В РЕСПУБЛІЦІ МОЛДОВА

Розглянуто систему вищої освіти в Республіці Молдова. Зроблена спроба історичного аналізу розвитку вищої школи в цій країні. Показано структуру й особливості навчання педагогічних кадрів в сучасних молдовських вузах. Звернено увагу на основні проблеми вищої освіти та їх вирішення в Республіці Молдова.

Ключові слова: Чорноморський регіон, університет, коледж, студент, педагогічні науки.

С. В. САПОЖНИКОВ

СТАНОВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА

Рассмотрена система высшего образования в Республике Молдова. Сделана попытка исторического анализа развития высшей школы в этой стране. Представлена структура и проанализированы особенности обучения педагогических кадров в современных молдовских вузах. Обращено внимание на главные проблемы высшего образования в Республике Молдова.

Ключевые слова: Черноморский регион, университет, колледж, студент, педагогические науки.

S. V. SAPOZNIKOV

ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION IN THE REPUBLIC MOLDOVA

The system of higher education in the Republic of Moldova is investigated. A try of the historical analysis of the higher education development in this country is fulfilled. The structure and peculiarities of teaching staff in contemporary Moldovan universities is shown. The main problems in education system and ways of their resolving in the Republic of Moldova are pointed out. This article considers formation and development of the system of higher education in the Republic Moldova as a member of Black sea economic cooperation and analiges the system of education.

Key words: Black sea region, university, student, college, pedagogical sciences.

Досвід функціонування системи вищої та вищої педагогічної освіти країн Чорноморського регіону становить певний науково-практичний інтерес, оскільки у системі вищої освіти України йде напружений пошук нових креативних рішень проблем індивідуалізації та диференціації підготовки фахівців, форм, методів, засобів і технологій професійно-педагогічної підготовки студентів вузів. Зрозуміло, що на процес формування національних систем освіти різних країн безпосередньо впливають існуючі міжнародні тенденції.

У сфері вищої освіти в країнах Чорноморського регіону нині відбуваються значні зміни: здійснюється оновлення всіх структур національних систем освіти, модернізуються зміст і методи підготовки вчителів, розвиваються нові форми і зв'язки між професійною підготовкою вчителя і школою тощо. В умовах подальшої інтеграції України з європейським співтовариством посилюються взаємозв'язки і взаємодія між національними системами підготовки вчителів різних країн. У 90-х роках ХХ ст. у зв'язку з розвитком єдиного Європейського освітнього простору міжнародний педагогічний лексикон доповнився таким новим феноменом, як Європейський вимір в освіті (European Dimension in Education). Вищезазначене твердження пов'язано з планомірним упровадженням кожною країною власної

стратегії відновлення педагогічної освіти. В зв'язку з цим не можна не враховувати вплив країн Чорноморського регіону на освітні процеси, що відбуваються в Україні.

Загальний напрямок змін у системі вищої освіти зумовлений розпочатим об'єднанням зусиль у цій сфері держав Чорноморського регіону та Європейського Союзу (ЄС). В кінці ХХ ст. уряди 11 країн – Азербайджану, Албанії, Білорусі, Болгарії, Вірменії, Грузії, Молдови, Росії, Румунії, Туреччини і України – домовилися про створення Чорноморського економічного співтовариства (BSEC), в якому функціонує Парламентська асамблея (PABSEC). Обидві регіональні організації у своїх статутних документах орієнтуються на європейські освітні процеси і прагнуть до співпраці в галузі вищої освіти.

В системі вищої освіти країн Чорноморського регіону навчається майже 5 млн. студентів і працює близько 400 тис. викладачів. 6 березня 1993 р. у Стамбулі міністри культури держав BSEC підписали Чорноморську конвенцію про співробітництво у галузі культури, освіти, науки та інформації. Цей документ охоплює різні починання, а також форми співробітництва у вказаних галузях, у т. ч. співпрацю і взаємообмін наукових і культурних організацій та освітніх установ. Конвенція передбачає обмін викладачами, лекторами та студентами, мовну практику, наукову та дослідницьку діяльність, аспірантуру, обмін інформацією про можливості взаємного визнання дипломів і ступенів, розроблення програм молодіжного культурного обміну, міжрегіональне співробітництво і пряму взаємодію міст і регіонів, що приєдналися до зазначеної конвенції.

У 1997 р. з метою розвитку співробітництва та ефективної взаємодії в освітній, науковій і культурній сферах університетів та інших організацій країн-учасниць BSEC заснована Мережа університетів Чорноморського регіону (BSUN).

Сьогодні між державами PABSES діють двосторонні урядові угоди та протоколи про співробітництво в галузі освіти. Туреччина підписала договори про співробітництво в галузі культури й освіти з Албанією, Азербайджаном, Румунією і Росією. Україна має домовленість про співробітництво у галузі освіти з Румунією та Молдовою. Міністерство освіти Азербайджану уклало договори про співробітництво з відповідними міністерствами Туреччини, Росії та Молдови. Греція в галузі освіти співпрацює з Азербайджаном, Албанією, Болгарією, Вірменією, Грузією, Росією, Румунією, Туреччиною і Україною.

Наукове дослідження вищезазначених процесів є актуальним завданням щодо перспектив інтеграції України із загальноєвропейським освітнім простором. Теорія і практика зарубіжного освітнього процесу стала предметом наукового пошуку Н. Абашкіної, Г. Алексевич, Г. Єгорова, Л. Латун, Б. Мельниченка, О. Рибак, І. Тараненко, Л. Пуховської, В. Вдовенко, Г. Воронки, Т. Осадчої та інших українських вчених. Проблеми історії, філософії і теорії вищої педагогічної освіти в Україні і за кордоном висвітлено у працях С. Гончаренка, В. Лугового, І. Яковлева, М. Ярмаченка, С. Головка, З. Малькова, І. Марцінковського, Л. Пуховської, Т. Кошманової та ін.

Однак проблема підготовки педагогічних кадрів у країнах Чорноморського регіону в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. загалом залишається поза увагою учених, що й зумовило наш науковий інтерес.

Метою статті є здійснення історичного аналізу основних етапів становлення системи вищої освіти і висвітлення її сучасної структури в Республіці Молдова.

Історія становлення вищої педагогічної освіти в цій країні нерозривно пов'язана зі становленням радянської вищої педагогічної школи, а історичні етапи останньої співпадають з відповідними етапами в Росії та Україні. Зазначимо, що історія Молдови є багатою, але водночас суперечливою. Періоди розквіту країни чергувалися з часами занепаду. Сильний, але не завжди благотворний вплив відбувався з боку сусідніх держав. Зберігаючи унікальні національні традиції і культуру, молдовський народ до початку ХХ ст. перебував у стані майже повної неписьменності. В радянський період відбулося покращення економічної ситуації, прискорення науково-технічного прогресу, в країні була ліквідована неписьменність. Національна система освіти в Молдавській РСР базувалася на 10-річному обов'язковому навчанні. Випускники середніх шкіл отримали можливість продовжувати навчання в професійних училищах, технікумах і вузах. До розпаду СРСР і проголошення Молдови незалежною державою в ній налічувалося 13 вузів, в яких навчалися понад 53 тис. осіб.

Більшість з них діяли в столиці країни – Кишиневі. Рівень навчання у молдовських вузах і сьогодні є високим.

В систему освіти Республіки Молдова нині входять державні та приватні освітні заклади (20 вузів, 28 коледжів, 1551 загальноосвітній навчальний заклад, 1295 дитячих садків, 56 дитячих таборів). Всі вони ведуть освітню діяльність в єдиному правовому полі. Розробка навчальних програм, прийом студентів на навчання, зайнятість викладацького складу має відповідати вимогам, встановленим міністерством освіти, молоді та спорту країни. Контингент студентів налічує 126 тис. осіб. 80% з них здобувають освіту в державних і 20% – у приватних вузах; 64,7% навчаються на денних, а 35,3% – на заочних відділеннях.

Систему вищої освіти в Молдові утворюють університети, академії та інститути, що здійснюють підготовку студентів за 180 спеціальностями. У 2006–2007 навчальному році 87,8% студентів навчалися в університетах, 10,4% – академіях 1,8% – в інститутах.

Навчальний процес у закладах освіти забезпечують 36 тис. викладачів, 8% з яких є молодими фахівцями, 63% мають стаж роботи більше 18 років. Підготовку аспірантів в країні здійснюють Державна академія неперервної професійної підготовки та Державний інститут неперервного навчання [2].

Систему вищої педагогічної освіти Республіки Молдова утворюють 5 державних вузів, з них 3 класичні університети (Молдавський, Белцький та Тираспольський), Кишиневський педагогічний університет ім. Іон Крянгу та Національний інститут фізичного виховання та спорту, а також 4 педагогічні коледжі, де готують майбутніх вихователів дитячих садків і вчителів початкової школи (термін навчання – 4 роки). Підготовку вихователів дитячих садків і вчителів початкової школи здійснюють протягом 5 років університети, а викладачів вищої школи – впродовж 5–6 років в університетах, академіях та інститутах.

Згідно з законом Республіки Молдова № 142 від 7 липня 2005 р. «Про перелік напрямів професійної підготовки та спеціальностей з підготовки кадрів у вищих навчальних закладах, цикл I» навчання майбутніх педагогічних кадрів у вузах країни в галузі «Освіта» здійснюється за такими напрямками:

Шифр і загальний напрям підготовки: 14. Педагогічні науки.

Шифр і напрям професійної підготовки, цикл I: 141. Освіта і підготовка викладачів. Шифр і найменування спеціальностей: 141.01 – Математика; 141.02 – Інформатика; 141.03 – Фізика; 141.04 – Астрономія; 141.05 – Хімія; 141.06 – Біологія; 141.07 – Географія; 141.08 – Мови і література; 141.09 – Іноземні мови; 141.10 – Історія; 141.11 – Співи; 141.12 – Образотворче мистецтво; 141.13 – Фізичне виховання; 141.14 – Технологічне виховання; 141.15 – Цивільне виховання; 141.16 – Танці. Кількість навчальних кредитів – 180–240.

Шифр і напрям професійної підготовки, цикл I: 142. Педагогічні науки. Шифр і найменування спеціальностей: 142.01 – Педагогіка; 142.02 – Дошкільна педагогіка; 142.03 – Педагогіка початкової освіти; 142.04 – Психопедагогіка; 142.05 – Спеціальна психопедагогіка; 142.06 – Професійна педагогіка; 142.07 – Соціальна педагогіка. Кількість навчальних кредитів – 180–240.

Відповідно до листа міністерства освіти, молоді та спорту Республіки Молдова № 07-13-468 від 17 серпня 2005 р. «Про зміст модуля з підготовки викладачів» психолого-педагогічна підготовка студентів університетів у рамках загального напрямку 14 «Педагогічні науки» здійснюється за рахунок 180 навчальних кредитів у разі навчання за однією спеціальністю або 240 навчальних кредитів у разі одночасного навчання за двома спорідненими спеціальностями. За іншими напрямками навчання, за винятком напрямку 14 «Педагогічні науки», модуль для теоретичної психолого-педагогічної підготовки обсягом 30 навчальних кредитів і практичної підготовки обсягом 30 навчальних кредитів (усього 60 навчальних кредитів на циклі I) буде реалізований, за бажанням, додатково до 180 чи 240 навчальних кредитів, передбачених переліком напрямів професійної підготовки і спеціальностей з підготовки кадрів у вузах (цикл I), або частково за рахунок складової для орієнтації на інший напрям підготовки в циклі II (мастерат).

До сучасних внутрішніх проблем молдавської системи вищої освіти можемо віднести п'ять основних проблем:

1 Невідповідність структури вищої й обов'язкової освіти вимогам ринкової економіки. В умовах економіки планового типу система освіти готувала кадри з урахуванням визначеності їх майбутніх професій і працевлаштування, вона характеризувалася безпрецедентною кількістю спеціальностей вузького профілю. Таке становлення зберігається донині, хоча тенденція переходу від спеціальностей до напрямків підготовки посилюється. На противагу цьому в ринковій економіці професійне майбутнє фахівця є невизначеним. Вузи, укладаючи вигідні контракти, наповнюють ринок праці країни незатребуваними фахівцями (в 2008 р. тільки 10% з них були працевлаштовані). Тому вузи мають здійснювати підготовку студентів до можливих багаторазових змін спеціальності. Перед обов'язковою освітою постає проблема чіткого розподілу функцій і відповідальності органів управління початковою і середньою освітою.

2. Зниження, недостатність і нестабільність фінансування системи освіти. Так, частка ВВП Молдови, що виділяється на освіту, нині становить 1,4% (у 1993–1994 рр. на освіту виділялося майже 17% ВВП). Вона у чотири рази менша, ніж частка засобів, які виділяються на освіту в США (5,5%), Великій Британії (5,3%) чи Франції (5,4%) [3].

3 Невідповідність знань і навичок, що одержують студенти у системі освіти, умовам ринкової економіки. За такої останньої головними якостями фахівця вважають здатність вирішувати проблеми і професійний універсалізм. У навчальних програмах радянського періоду акцентувалося на засвоєнні фактичного матеріалу. Зараз оздоровлення молдавської економіки залежить від наявності працівників, здатних виявляти ініціативу в пошуку роботи й творчо підходити до створення нових робочих місць власними силами.

4. Відсутність механізмів контролю і гарантії якості, передусім ефективно побудованої освітньої статистики, професійної системи акредитації вузів, національної служби педагогічного тестування, системи моніторингу розвитку освіти і становища на ринку праці.

5. Посилення тенденції до нерівності в системі освіти. В минулому рівність забезпечувалася через уніфікацію в країні основних нормативних актів, що у нових умовах неефективні. Вони не сприяють досягненню законодавчих цілей, спрямованих на забезпечення місцевого фінансування та управління, самостійний вибір вузами педагогічних методів, навчальних матеріалів, необхідних студентам.

Значну частину вищезазначених проблем передбачається вирішити до 2013 р. в зв'язку з прийняттям Кодексу про освіту. Проте деякі положення цієї програми потребують серйозного коригування відповідно до сучасних реалій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Страны мира. Современный справочник. – М.: ООО «Дом Славянской книги», 2007. – 607 с.
2. Министерство просвещения. Республика Молдова. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.edu.md/?lng=ru>
3. CIU. Educational Advising Center. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.eac.md>